

ТЕХНОЛОГІЯ НАВЧАННЯ ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Шелепкова Інна Миколаївна

orcid.org/0000-0001-9431-4868

старший викладач кафедри українознавства

і мовної підготовки іноземних громадян

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Анотація. Проблема удосконалення форм і методів викладання української мови для іноземних студентів економічного профілю, їх постійного оновлення, пристосування до нових умов життя останнім часом не виходить з розряду актуальних для вищої освіти.

Сучасна наука вже має певний досвід у розв'язанні подібних питань. Так, на сьогодні вже є значна кількість праць, у яких розглядається сутність інновацій у викладанні гуманітарних дисциплін у вищій школі.

Зараз перед викладачем української мови у ВНЗ постає проблема пошуку шляхів підвищення пізнавального інтересу студентів до вивчення мови, закріплення їхньої позитивної мотивації до навчання.

Однією із можливостей вирішення цієї проблеми є використання інноваційних технологій у навчанні. Тому мета запропонованої статті – дослідити особливості технологій навчання у викладанні української мови іноземним студентам нефілологічних спеціальностей (а саме, економічної спеціальності), їхню взаємодію з традиційними формами та методами викладання дисципліни.

Мета викладача полягає в тому, щоб за обмежений час навчити іноземних студентів економічного профілю використовувати стандартні мовні конструкції, відпрацювати навички спілкування у різноманітних життєвих ситуаціях, дати основи правил письма та ключ до взаєморозуміння з носіями іншої мови.

В основі процесу технології навчання іноземних студентів економічної

термінології на заняттях з української мови є активна участь у діалогах та рольових іграх із вивченням мовної специфіки сучасної економічної лексики, способів формування економічної термінології, організації процесу презентації економічної термінології, подолання мовної інтерференції, а також розуміння процесів, що відбуваються при формуванні економічної термінології і які передбачають вільне володіння та коректне користування всіма видами мовної діяльності.

Ключові слова: форми і методи викладання; технології навчання; мовна діяльність; процес комунікації; економічна термінологія; презентація економічної термінології.

TECHNOLOGY OF TEACHING ECONOMIC TERMINOLOGY IN THE PROFESSIONAL TRAINING SYSTEM OF FOREIGN STUDENTS

Shelepko Inna

Senior lecturer of the Department of Ukrainian Studies and language training of foreign citizens

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Summary. The problem of improving the forms and methods of teaching the Ukrainian language for foreign students of the economic profile, their constant updating, adaptation to new living conditions, has not recently been out of the category of topical issues for higher education.

Modern science already has some experience in solving such questions. Yes, today there is already a significant number of works in which the essence of innovations in teaching humanitarian disciplines in higher education is considered.

Currently, the teacher of the Ukrainian language at the university faces the problem of finding ways to increase the cognitive interest of students in learning the language, to strengthen their positive motivation to study.

One of the possibilities of solving this problem is the use of innovative technologies in education. Therefore, the purpose of the proposed article is to investigate the peculiarities of teaching technologies in teaching the Ukrainian

language to foreign students of non-philological majors (namely, economic majors), their interaction with traditional forms and methods of teaching the discipline.

The teacher's goal is to teach foreign students of the economic profile to use standard language constructions in a limited time, to practice communication skills in various life situations, to give the basics of writing rules and the key to mutual understanding with speakers of another language.

The basis of the technology of teaching foreign students economic terminology in Ukrainian language classes is active participation in dialogues and role-playing games with the study of the language specifics of modern economic vocabulary, ways of forming economic terminology, organization of the process of presentation of economic terminology, overcoming language interference, as well as understanding processes, which occur during the formation of economic terminology and which involve fluency and correct use of all types of linguistic activity.

Keywords: forms and methods of teaching; learning technologies; language activity; communication process; economic terminology; presentation of economic terminology.

Постановка проблеми. На сьогодні у ХНЕУ імені Семена Кузнеця маємо збільшення іноземних студентів, що оволодівають економічними спеціальностями, а тому зростає роль викладача української мови, який допомагає засвоїти студентам мову спеціальності. Об'єктом дослідження є процес навчання економічної термінології у системі професійної підготовки іноземних студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Узагальнено-теоретичний аспект щодо поняття педагогічної технології розроблений сучасними педагогами: В. Безпалько, М. Кларіним, Б. Лихачовим, В. Монаховим, Г. Селевко та іншими.

Проблему використання інноваційних методів розглядали такі вчені, як О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, В. Загвязинський, Н. Юсуфбекова, І. Дичківська [2] та інші.

Значну кількість публікацій науковців присвячено аналізу вивчення української мови як іноземної: Я. Гладир, І. Жовтоніжко, Т. Єфімова, А. Кулик, Т. Лагута, О. Тростинська та інші.

Проблеми використання інноваційних технологій під час викладання іноземних мов розглядали О. Коваленко, Є. Можар, Л. Олійник, Ю. Жлуктенко [4], О. Тарнопольський [5] та інші.

Мета дослідження полягає в тому, щоб розробити технологію навчання іноземних студентів економічної термінології, яка б сприяла ефективному розумінню ними термінології і, як наслідок, точного засвоєння матеріалу, що вивчається за спеціальністю.

Поставлені завдання у статті вимагають розробки технології навчання, а відсутність аналогічних робіт робить це дослідження актуальним. А, отже, потрібно на сьогодні:

- розглянути педагогічну діяльність викладача української мови як іноземної в процесі розробки технології навчання іноземних студентів економічної термінології на заняттях з української мови;
- описати мовну специфіку сучасної економічної лексики: її екстралінгвістичну обумовленість, динамізм та детермінованість;
- визначити способи формування економічної термінології та соціальні чинники, що впливають на її формування та функціонування;
- описати організацію процесу презентації економічної термінології на занятті з читання, спрямованого на реалізацію когнітивних та комунікативних завдань;
- перевірити в експериментальному навчанні ефективність розробленої технології навчання.

Виходячи з поставлених завдань, були обрані та застосовані такі методи дослідження:

- аналіз наукової та методичної літератури з цієї теми;
- комплексний метод дослідження, що дозволяє виявити специфіку лексичної групи і способи тлумачення економічних термінів у різних

словникових джерелах;

– лінгвометодичний аналіз навчально-наукових текстів економічних спеціальностей та відповідних навчальних матеріалів;

– спостереження за діяльністю студентів під час навчального процесу.

Виклад основного матеріалу. Сучасна методика визнає доцільним навчання іноземної мови для підготовки в конкретній галузі знань, в нашому випадку, в економічній сфері. При цьому головним завданням є розвиток комунікативних навичок фахівця.

У педагогіці існує чимало визначень щодо технології навчання іноземних студентів економічної термінології, але під час роботи зі студентами ми дійшли висновку, що технологія навчання – це сукупність найбільш раціональних способів наукової організації роботи для забезпечення досягнення поставленої мети навчання за мінімальний час з найменшою витратою сил і коштів. Технологія навчання може бути розроблена лише внаслідок педагогічної діяльності.

У сучасній науці під час вивчення педагогічного досвіду (досвіду здійснення навчання) вирішальне значення має вибір методології як науково-теоретичного інструментарію для побудови дидактичних теорій.

Технологія навчання певному матеріалу може розроблятися в результаті лінгводидактичної діяльності викладача, під якою нами розуміється вид педагогічної діяльності, спрямований на дослідження специфіки змісту, методів та засобів навчання певному матеріалу залежно від дидактичних цілей, завдань та матеріалу, що вивчається, етапу навчання та інтелектуально-мовленнєвого розвитку студентів, що базується на професійно-педагогічних функціях викладача.

У результаті аналізу проблематики нами було виділено два комплекси питань, на які у статті зроблено спробу знайти відповіді: чому і як навчати?

Першим комплексом питань є комплекс: чому навчати, який передбачає питання, пов'язані з комунікативною спрямованістю матеріалу, якому необхідно навчити студента, тобто матеріалом навчання є сучасна економічна термінологія,

оскільки зміст комунікації включає, насамперед, понятійну сферу як сукупність предметів і явищ навколишнього світу.

Викладач повинен мати знання про специфіку матеріалу (економічної термінології), якому він навчатиме, оскільки розуміння викладачем лінгвістичних особливостей матеріалу дозволяє йому утриматися від того, що пряме навчання поняттям завжди виявляється фактично неможливим та педагогічно безплідним.

Педагог, який намагається йти цим шляхом, зазвичай не досягає нічого, крім порожнього засвоєння слів, що симулює та імітує наявність відповідних понять, а насправді прикриває порожнечу.

Ні прагматичний, ні семантичний аспекти не будуть повною мірою реалізовані, якщо студенти, вивчаючи іноземну мову, не мають уявлення про варіації лінгвістичного фону (тобто про значеннєві відмінності еквівалентних слів, викликаних диференціаціями в реаліях) та своєрідність лексики.

Терміни, слова, словосполучення в текстах, що читаються, повинні ставати об'єктом розумових операцій аналітичної діяльності.

Лінгвістична специфіка економічної термінології у нашому дослідженні є основою для вироблення технології навчання.

Економічна термінологія презентується студентам головним чином на заняттях з читання з використанням матеріалів за спеціальністю. Лінгводидактичну підготовку викладач повинен починати з усвідомлення особливостей читання як аспекту навчання і філософських, і психологічних, і педагогічних основ для того, щоб розглядати вміння читання як показник освіченості людини.

Від сформованості вміння читати залежить ефективність засвоєння студентами індивідуального освітнього маршруту. У нашому випадку контингент студентів, який розпочинає читання спеціальної літератури, має сформовані вміння різних видів читання.

Читання спеціальної літератури для них буде не лише способом удосконалення вміння читати іноземною мовою, але, насамперед, способом

засвоєння індивідуального освітнього маршруту в оволодінні предметом спеціальності.

Другий комплекс проблем був позначений нами раніше як головне питання дидактики: як навчати? Моделі педагогіки умовно поділяються на такі гілки: соціально-педагогічна, предметно-дидактична та психологічна.

Після аналізу даних моделей для розробки технології навчання іноземних студентів економічної термінології була обрана предметно-дидактична модель, оскільки з розробкою даної моделі пов'язана організація наукових систематичних знань з урахуванням предметного змісту.

У статті розглядаються процеси, що відбуваються у сучасній економічній термінології, особливості поняття «термін» під час оволодіння новим матеріалом та саме поняття, яке він позначає.

Інтерес до економіки в умовах соціально-політичних змін, що відбуваються в суспільстві, цілком об'єктивний, тому в сучасній науці з'являються дослідження, присвячені особливостям економічної термінології, як зарубіжних (О. Вюстерн, В. Виноградов, Д. Лотте, М. Баскаков, О. Земська), так і українських (І. Кочан [3], Т. Панько [6], Л. Струганець) дослідників.

Підсумовуючи погляди дослідників, виділимо такі ознаки терміна:

- 1) термін точний та байдужий до контексту (Т. Секунда, О. Толикіна);
- 2) термін стилістично нейтральний (О. Реформатський);
- 3) у терміна не повинно бути синонімів чи омонімів (у межах однієї терміносистеми);
- 4) із працями В. Даниленка у літературу увійшла протилежна точка зору, згідно з якою синонімія в термінології розглядається як природний вияв законів розвитку літературної мови;
- 5) у багатьох термінологічних дослідженнях суттєвою ознакою терміна була його короткість (стислість) у плані вираження.

На сьогодні активно видаються словники, що фіксують як нові терміни, так і нові значення термінів, що раніше існували. Поряд з великою кількістю перекладних словників було видано й низку тлумачних економічних словників,

таких, наприклад, як «Економічний словник-довідник» за редакцією доктора економічних наук С. Мочерного (1995). В. Коломойцев створює «Універсальний словник економічних термінів: інвестування, конкуренція, менеджмент, маркетинг, підприємництво» (2000).

2002 року виходить друком четверте видання «Фінансового словника» А. Загороднього, Г. Вознюка та Т. Смовженко, що містить визначення й тлумачення понад 5000 понять і термінів, які охоплюють такі теми: фінансова система держави, місцеві фінанси, фінанси підприємств, фінансування і кредитування підприємницької діяльності, цінні папери і фондовий ринок, страхування, податки, грошовий обіг, фінансове планування, фінансовий облік і звітність, аналіз фінансового стану підприємств, фінансовий менеджмент, міжнародні фінанси та інші.

Найбільшим за обсягом охоплених термінів і за детальністю тлумачення понять є цикл наукових праць «Економічна енциклопедія» у трьох томах (2000 – 2002) та «Економічний енциклопедичний словник» у двох томах (2005 – 2006). У виданнях максимально точно подано характеристику економічних категорій, понять, теорій та концепцій економічної науки, законів і закономірностей розвитку економіки, оцінку внеску видатних вчених та практиків економістів у процеси наукового пізнання і суспільних трансформацій.

Як відомо, поняття позначаються термінами, а тому викладачі економічних дисциплін спочатку пояснюють нові поняття, виражені терміном у вигляді слова чи словосполучення, а потім пояснюють поняття, яке позначає даний термін, тобто передають знання про якийсь предмет, явище: працюють зі студентами над терміном як лексичною одиницею, над значенням терміна, що сприяє кращому засвоєнню поняття, вираженого цим терміном.

Без аналізу системи термінів неможливо уявити собі понятійний апарат, а також галузь людської діяльності. Тому дослідження системи термінів має велике значення, тому що всі особливості семантики лексичних одиниць повинні бути виявлені і стати предметом навчання іноземних студентів. В іншому випадку студент неправильно засвоїть значення лексем, що вивчаються,

відповідно до лексем рідної мови.

Особливо важливо звертати на це увагу при навчанні мови спеціальності, оскільки саме ця мова формує майбутнього фахівця і оволодіння нею є першочерговим завданням студента.

Метою навчання лексиці є формування у свідомості студента значення слова у повному компонентному складі, у якому воно перебуває у свідомості носія мови, що дозволяє, у свою чергу, говорити про оволодіння студентами поняттям спеціальності, що вивчається.

Результатом лінгвістичного аналізу є виявлення семантичних особливостей термінів, оскільки неможливо розробити методичку, не уявляючи собі матеріалу, з яким належить працювати викладачеві. Тому потрібно провести семантичний аналіз економічної термінології та розглянути з позицій лінгводидактики проблеми семантизації, що виникають під час проведення цього аналізу.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, виходячи із вище зазначеного:

- досконале розуміння процесів, що відбуваються при формуванні економічної термінології, сприяє розробці технології навчання економічним термінам відповідно до реальної ситуації, що склалася в термінологічному полі;
- читання є процесом сприйняття та активної переробки інформації, графічно закодованої відповідно до системи тієї чи іншої мови. Читання належить до рецептивних видів мовної діяльності і є процесом комунікації за допомогою друкованих текстів, завдяки якому студент повинен зрозуміти зміст повідомлення, поданого в певних мовних формах;
- формування комунікативної компетентності є метою мовної підготовки студента і передбачає як вільне володіння та коректне користування всіма видами мовної діяльності, так і формування теоретико-лінгвістичної та лінгвокраїнознавчої компетентності студента;
- однією з найскладніших проблем під час вивчення іноземної мови є інтерференція рідної мови. Саме на її подолання має бути спрямована методично

грамотна семантизація національно-специфічних особливостей семантики лексичних одиниць. Нами були розглянуті методи семантизації лексичних одиниць, що використовуються в сучасній методиці, і був обраний як найбільш ефективний спосіб семантизації – пояснення значення слова за допомогою опису його значення.

Список літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. на CD) / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2009. 1736 с. : іл. ISBN 966-569-013-2.

2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. К. : Академвидав, 2004. 352 с.

3. Кочан І. М. Динаміка і кодифікація термінів з міжнародними компонентами в сучасній українській мові. Л. : Вид-ий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2004. 520 с.

4. Методика викладання іноземних мов у вищій школі : посібник / За ред. Ю.О. Жлуктенка. К., 1971. 222 с.

5. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник / О.Б. Тарнопольський, М.Р. Кабанова. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. 256 с.

6. Панько Т. І. Від терміна до системи. Львів : Вища школа. Вид-во при Львівському університеті, 1979. 146 с.

References:

1. Velykyy tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy (z dod., dopov. na CD) (2009) / Uklad. i holov. red. V. T. Busel [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language (with appendix, supplement on CD) / Uklad. and heads. ed. W. T. Busel]. K. : Irpin' : VTF «Perun», 2009. 1736 s. : il. ISBN 966-569-013-2 (in Ukrainian)

2. Dychkivs'ka I. M. (2004). Innovatsiyni pedahohichni tekhnolohiyi

[Innovative pedagogical technologies] K. : Akademvydav, 2004. 352 s. (in Ukrainian)

3. Kochan I.M. (2004). Dynamika i kodyfikatsiya terminiv z mizhnarodnyimi komponentamy v suchasniy ukrayins'kiy movi [Dynamics and codification of terms with international components in the modern Ukrainian language]. L. : Vyd-yy tsentr LNU im. Ivana Franka, 2004. 520 s. (in Ukrainian)

4. Metodyka vykladannya inozemnykh mov u vyshchiiy shkoli [Methodology of teaching foreign languages in higher education]: posibnyk / Za red. YU.O. Zhluktenka. K., 1971. 222 s. (in Ukrainian)

5. Metodyka vykladannya inozemnykh mov ta yikh aspektiv u vyshchiiy shkoli [Methodology of teaching foreign languages and their aspects in higher education] : pidruchnyk / O.B. Tarnopol's'kyi, M.R. Kabanova. Dnipro : Universytet imeni Al'freda Nobelya, 2019. 256 s. (in Ukrainian)

6. Pan'ko T.I. (1979). Vid termina do systemy [From term to system]. L'viv : Vyscha shkola. Vyd-vo pry L'vivs'komu universyteti, 1979. 146 s. (in Ukrainian)